

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการ โดยชุมชนเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลหนองแวง โสภพระ อำเภอลพ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน (2) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิจัยใช้วิธีการสำรวจ วิเคราะห์เอกสาร และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เน้นให้เกิดการสรุปทริเียนองค์ความรู้จากพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่ผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาฐานคิด รูปแบบ กระบวนการ และผลที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่การฟื้นฟูชุมชน

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งชุมชนท้องถิ่นกรณีศึกษาเฉพาะ ตำบลหนองแวง โสภพระ อำเภอลพ จังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การศึกษา ประกอบด้วย (1) บริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน (2) รูปแบบและกระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน และ (3) แนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

1.1 บริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน

บริบทชุมชน : ตำบลหนองแวง โสภพระ กล่าวได้ว่า เป็นชุมชนท้องถิ่นในชนบทอีสาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน อาชีพโดยส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือ ทำนา สภาพสังคมการอยู่ร่วมกันด้วยการพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ วิธีที่ดำรงอยู่จึงสะท้อนให้เห็นภาพของความมีน้ำใจ เวลาเจ็บป่วยหรือเวลาเสียชีวิตในชุมชน ซึ่งเป็นความทุกข์ทั้งกายและใจของครอบครัวที่เผชิญกับโชคชะตาเหล่านั้นนั้นหนทางที่จะช่วยเหลือให้ผู้เผชิญกับความทุกข์ให้ผ่อนคลาย และมีกำลังใจในการต่อสู้กับความทุกข์ที่ประสบอยู่

ดังนั้น ผู้คนในตำบลหนองแวง โสภพระ อำเภอลพ จังหวัดขอนแก่น จึงเกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านตั้งเป็น “กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน” ตำบลหนองแวง โสภพระ เพื่อส่งเสริมสวัสดิการชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ความเชื่อมั่น ศรัทธา เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

พัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน : ตำบลหนองแวง โสภพระ ได้มีการปรับปรุงกฎระเบียบกองทุนมาอย่างต่อเนื่อง และจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อเป็นสวัสดิการชุมชนภายใต้ชื่อ “กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง โสภพระ” โดยอ้างอิงข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง โสภพระ ในด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่จัดสวัสดิการชุมชนให้แก่ประชาชนในพื้นที่บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง โสภพระ ผ่านที่ประชุมใหญ่ และผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการกำกับดูแล ที่ได้กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง โสภพระมีอำนาจในการออกระเบียบในการบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ซึ่งในการดำเนินงานชาวบ้านจึงมุ่งเน้นไปที่หลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

- (1) เป็นระบบสวัสดิการที่ยั่งยืน คิดและดำเนินการ โดยชุมชนเพื่อชุมชน สามารถดูแลทุกคนทุกเพศทุกวัยในชุมชนได้อย่างทั่วถึง
- (2) เป็นระบบสวัสดิการที่ดูแลชาวชุมชนได้อย่างครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย
- (3) เป็นระบบสวัสดิการที่นำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต โดยมีฐานคิดว่า สวัสดิการ คือความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นถ้าพึ่งเงินที่ร่วมกันสมทบตั้งเป็นกองทุน เพื่อนำไปจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตายนั้น ไม่อาจนำมาซึ่งความมั่นคงในชีวิตได้ แต่การจัดสวัสดิการชุมชนจะต้องประกอบด้วยสวัสดิการอย่างหลากหลายที่จะบูรณาการเข้าด้วยกัน

1.2 รูปแบบและกระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน

รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน : ในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองแวง โสภพระ มีการบริหารโดยชาวบ้านในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งจะถูกแต่งตั้งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน ในตำบลหนองแวง โสภพระ คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านมีหน้าที่ในการจัดเก็บเงินจากชาวบ้าน ซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ในทุกๆ วันสุดท้ายของเดือนที่สมาชิกต้องส่งเงินเข้ากองทุน เดือนละ 30 บาท เป็นประจำทุกเดือน จากนั้นคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านจะนำรวบรวมเงินส่งเหรียญกองทุน เพื่อนำฝาก หรือหากมีกรณีเจ็บป่วย เสียชีวิต คณะกรรมการของหมู่บ้านจะรายงานต่อเหรียญกองทุนฯ เพื่อจากสวัสดิการต่อไป

กระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน : สวัสดิการโดยชุมชน ตำบลหนองแวง โสภพระ เป็นระบบหรือกองทุนที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลด้วยความสมัครใจ มีความต้องการที่จะดูแลซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถตรวจสอบได้ ครอบคลุมดูแลชาวบ้านด้วยกันได้ทุกเพศทุกวัย ทุกประเภทตั้งแต่เกิดจนตาย สามารถสรุปเป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างน้อยๆ ใน 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้นำท้องถิ่นร่วมเรียนรู้ กำหนดแนวทาง เริ่มต้นจากแกนนำที่สนใจและมองเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน และต้องการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน การทำความเข้าใจกันซึ่งหมายรวมถึง การชักชวนกันไปดูงาน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการที่ประสบความสำเร็จแล้วกลับมาพูดคุยทำความเข้าใจกันให้ถ่องแท้ กำหนดแนวทางการขับเคลื่อน

ขั้นตอนที่ 2 สรุปบทเรียนรวบรวม ข้อมูลฐานกลุ่มองค์กร ผู้นำชุมชนที่มีอยู่ของตำบลจากนั้นก็ร่วมกันสังเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นศักยภาพของตนเอง ได้ชัดเจน นำข้อมูลไปชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนมองเห็นและเข้าใจเหมือนๆ กันว่าทุนที่มีอยู่นี้สามารถนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวบ้านได้อย่างไร ทุนแต่ละอย่างสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การแต่งตั้งคณะกรรมการกระจายครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 14 หมู่บ้านเป็นทั้งผู้นำทางและผู้นำกลุ่มกิจกรรมซึ่งสามารถ ดำเนินงานของกองทุนตลอดจนการบูรณาการทุนจากกลุ่มต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดูแลสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมหารือระหว่างแกนนำกับหน่วยงานราชการ ในท้องถิ่นและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนากองทุนสวัสดิการชาวบ้าน เริ่มจากการขอรับการสนับสนุนเฉพาะเรื่องแล้วค่อยพัฒนาความร่วมมือขึ้นไป ถึงขั้นมีกำหนดข้อบัญญัติเพื่อจัดสรรงบประมาณเข้าร่วมสมทบกองทุนสวัสดิการชาวบ้านในอนาคต

ขั้นตอนที่ 5 การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน โดยแยกเป็นกระบวนการย่อย คือ การจัดทำระเบียบกองทุน การเปิดรับสมาชิก และระดมเงินกองทุนทั้งจากภายในและจากแหล่งอื่นๆ การจัดระบบข้อมูลของกองทุน ซึ่งนอกจากจัดทำไว้ ณ ที่ทำการแล้ว ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกรับทราบทุกหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 6 การบริหารกองทุน โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุน ที่มีองค์กรประกอบจากตัวแทนทุกหมู่บ้าน มีการจัดโครงสร้างฝ่ายต่างๆ รับผิดชอบที่ชัดเจน คณะกรรมการให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้เกิดระบบสวัสดิการด้านอื่น เช่น วัฒนธรรมภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 7 การติดตามประเมินผล มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกเดือน และทุกระดับ เช่น การประเมินการสมทบของสมาชิก การลาออกของสมาชิก การขยายสมาชิกของระดับกลุ่ม

ตลอดจนประเมินการทำงานในทุกๆ เรื่องของคณะกรรมการกองทุน โดยกองทุนมีคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบที่เป็นกลางและเที่ยงธรรม รวมทั้งการประเมินในแต่ละระดับนำไปสู่การทำเวทีประชุมใหญ่อย่างเปิดเผยทุกปี เพื่อร่วมกันพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 8 การขยายผล กองทุนได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อเนื่อง ณ ที่ทำการและทุกๆ หมู่บ้านเพื่อการขยายแกนนำ ขยายสมาชิก ขยายแหล่งทุน ขยายประเภทและผลประโยชน์ของสมาชิก และการพัฒนาสู่สวัสดิการที่ยั่งยืน โดยการบูรณาการเข้ากับกลุ่ม/กองทุนอื่นๆ ในท้องถิ่น เพื่อสร้างนวัตกรรมงานพัฒนาร่วมกันในท้องถิ่นอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งเป็นสวัสดิการที่ครบวงจรไม่จำเพาะแต่เพียงตัวเงิน ทำให้สมาชิกรู้สึกมีความมั่นคงในชีวิตอย่างแท้จริง

1.3 แนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

ในด้านนโยบายการจัดสวัสดิการโดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระ ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการให้สามารถดำเนินการขับเคลื่อนต่อโดยกำหนดไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

(1) พัฒนาการจัดสวัสดิการโดยชุมชน อันได้แก่ การครอบคลุมในเรื่องอื่นๆ ความรวดเร็วในการมอบสวัสดิการชุมชนให้กับสมาชิก การประชาสัมพันธ์ทุกหมู่บ้าน การขยายฐานการออม และเสริมสร้างวินัยในการออม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า

(2) การขยายขอบเขตการทำงานของกองทุนสังจะฯ การหนุนเสริมที่จะได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการทำงาน เป็นการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไป สิ่งเหล่านี้ได้มาจากการเห็นความสำคัญจากทั้งภาครัฐ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่จะเข้ามาให้คำแนะนำ การบริหารงาน ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงาน เป็นต้น หรือจะเป็นองค์กรอิสระของรัฐ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน (พอช.) ที่จะกระตุ้นการสร้างแนวคิด ขยายเครือข่าย และดูแลการบริหารอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

(3) การหนุนเสริมที่เป็นความต้องการต่อการขยายผล การบูรณาการของกองทุนสวัสดิการโดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระ ที่สำคัญและจะเป็นพลังขับเคลื่อนการทำงานให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้าน ซึ่งจะส่งผลต่อการบูรณาการ ขยายขอบเขตงานสวัสดิการโดยชุมชนให้กว้างขวางออกไปสู่งานพัฒนาในมิติอื่นๆ ต่อไป

(4) การแก้ไขระเบียบใดก็ตามให้ล่วงเลยระยะเวลาถัดจากได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนสังจะสวัสดิการโดยผ่านที่ประชุมใหญ่และประกาศในที่ประชุมใหญ่ไปแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ปี กองทุนจะดำเนินการเมื่อกองทุนสังจะสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ มีความมั่นคงและมีทุนเพียงพอ

แนวทางการดำเนินงานของการจัดสวัสดิการโดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระ หากใช้การวิเคราะห์ในเรื่องการจัดสวัสดิการโดยชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่า ชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ

มิได้มองเรื่องสวัสดิการเพียงแค่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เท่านั้น หากแต่ชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระ ได้มองเรื่องสวัสดิการให้เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร กลุ่มฟื้นฟูภูมิปัญญาวัฒนธรรม กลุ่มแม่ดูแลลูกเป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับคนในชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระในแง่ของการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน

2. อภิปรายผล

2.1 แนวคิดที่มาของการจัดสวัสดิการ โดยชุมชน

จัดสวัสดิการ โดยชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนแนวความคิด “สวัสดิการ” ซึ่งในความคุ้นชิน มักจะนึกถึงระบบสวัสดิการที่ภาครัฐจัดให้กับประชาชน ทั้งในรูปของเงินและสิ่งของช่วยเหลือ หรือระบบสวัสดิการที่ภาคเอกชนจัดให้กับพนักงาน ลูกจ้างในรูปแบบต่างๆ เช่น ประกันสังคม ประกันอุบัติเหตุ ประกันชีวิต หรือระบบสวัสดิการที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลบางชุด เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งก็จัดให้เฉพาะผู้ที่เจ็บป่วยเท่านั้น หากแต่ยังไม่ครอบคลุมผู้คนทุกกลุ่ม ทุกเพศวัย และยังไม่ครอบคลุมถึงความจำเป็นของคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย ยังเป็นระบบที่ฝ่ายหนึ่ง “ให้” อีกฝ่ายหนึ่ง “รับ” ตาม “สิทธิ” หรือเงื่อนไขที่ตกลงกัน

การจัดสวัสดิการ โดยชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ ยังช่วยให้ภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตที่ชุมชนได้ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เช่น ก่อนที่เด็กจะเกิด คราวที่แม่ตั้งครรภ์ ญาติมิตรเพื่อนบ้านมาเยี่ยม พร้อมผักปลาอาหาร ยาบำรุง ช่วงคลอดก็มาดูแลทั้งแม่และลูก พร้อมเงินทองผูกแขนรับขวัญหลาน ช่วยกันเลี้ยงดู สอนสั่งให้เติบโตเป็นคนดี ยามมีก็แบ่งปัน “พริกเหือนเหนือเกลือเหือนใต้” ยามขาดแคลนก็ช่วยเหลือเจือจานพึ่งพาอาศัยกัน ยามเจ็บก็มาเฝ้าไข้ พุดคุยให้กำลังใจ เมื่อตายจากก็มาร่วมแสดงความเสียใจ ปลอบขวัญครอบครัวผู้สูญเสีย มาช่วยงานฅาปนกิจจนลุล่วง ฯลฯ

สวัสดิการ โดยชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ ซึ่งชาวบ้านมิให้แก่กันบนพื้นฐานของความเกื้อกูล มีน้ำใจ และเคารพซึ่งกันและกัน และยังมี “สวัสดิการ” ที่ธรรมชาติมอบให้ เช่น การได้เห็น หน่อไม้ ผัก ผลไม้ สมุนไพร ไม้พิน ฯลฯ จากป่าใกล้บ้าน ได้กึ่ง ปู ปลาจากแม่น้ำ ลำคลอง บึง ทาม และผืนนา เป็นต้น

ซึ่งตรงกับความหมายของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) นั้น ที่กล่าวว่า หัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” การจัดสวัสดิการ

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อย่างเห็นคุณค่าอยู่บนพื้นฐานของ
ศาสนา ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในทุกระดับ

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการโดยชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ให้บรรลุตาม
วัตถุประสงค์และเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นนั้น มีหลายปัจจัยด้วยกันที่
เกิดขึ้นร่วมกันในการดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้ เป็นเสมือนพื้นฐานของการสร้างแนวคิด การสร้าง
การยอมรับของชาวบ้าน ให้เข้าร่วมก่อตั้งกองทุนสัจจะฯ จากกรณีศึกษาตำบลหนองแวงโสภนพระ ทำ
ให้พบว่าปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

(1) ผู้นำ ที่มีความตั้งใจจริงในการทำงาน มีแนวคิด วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาคน
พัฒนาจิตสำนึกของผู้คนในตำบลก่อนการพัฒนาด้านวัตถุ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา
ด้านอื่นๆ ต่อไป

(2) ความโปร่งใสในการทำงาน การบริหารงานที่ชัดเจนของคณะกรรมการเป็น
ที่ยอมรับของชาวบ้าน สร้างความน่าเชื่อถือต่อการดำเนินงาน

(3) พื้นฐานด้านวิถีชีวิต มีลักษณะเกื้อกูลกันตลอดเวลาของชาวบ้าน เป็นผลให้
แนวคิดการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นที่ยอมรับ

(4) ผลการดำเนินงานที่ประจักษ์ ชัดเจน มีการจ่ายสวัสดิการที่ชัดเจน ในยามที่
สมาชิกได้รับความเดือดร้อน

(5) หุ่นส่วนการพัฒนาแกนนำธรรมชาติ แกนนำกำนันผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำ
ท้องถิ่นมีความคิด แนวทางการพัฒนาไปทางเดียวกัน

(6) การสนับสนุนแนวคิดจากหน่วยงานภายนอก เช่น การออกไปศึกษาดูงาน
นอกสถานที่กับชุมชนตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน เป็นเสมือนแรงผลักดันให้
สามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ รวมไปถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณ
แนวคิด จากองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงาน พอช.

ปัจจัยที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน
ซึ่งต่างก็เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนแนวคิดการก่อตั้งกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน
ตำบลหนองแวงโสภนพระ จนสำเร็จได้ในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ปัจจัยภายในชุมชน

- ภาวะความเป็นผู้นำของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่น ที่สามารถสร้าง
ความศรัทธา เคารพเชื่อถือจากชาวบ้าน จนเป็นที่ยอมรับในการดำเนินงาน ผู้นำมีแนวคิดที่
เสียสละเพื่อชุมชน และต้องการสร้างสรรค์ชุมชนให้พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง

- สภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิตที่ยากลำบาก ในช่วงเวลาที่ประสบกับความทุกข์ยาก เช่น การเจ็บป่วย การเสียชีวิตการขาดแคลนข้าว เป็นต้น เหล่านี้ เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นแต่ก็ไม่ได้มีหน่วยงานเข้ามาร่วมช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่าย ฉะนั้นแนวคิดในการจัดสวัสดิการชุมชนจึงเป็นที่ยอมรับ เพราะสามารถเห็นผลได้ชัดเจน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามมา

- ความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน ที่มีความเชื่อตรงต่อการส่งเงิน เข้ากองทุนในทุกๆ วันสุดท้ายของเดือน ทำให้กองทุนสัจจะฯ มีเงินทุนหมุนเวียนตลอดเวลาและสามารถดำเนินงานไปได้

- การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ที่สามารถเข้ามาตรวจสอบดำเนินงาน มีการรายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจน โปร่งใส

ปัจจัยภายนอก

- การให้การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งจากงบประมาณและแนวคิดการทำงานที่เริ่มต้นจากผู้นำซึ่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นผู้จุดประกายแนวคิด การทำงานที่เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน จนเป็นที่ยอมรับในผลงานที่ปรากฏ

- การเข้ามาของหน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดการออมวันละบาท จนสามารถต่อยอดแนวคิดดังกล่าวไปสู่การจัดตั้งสวัสดิการชุมชน และนำไปสู่การสร้างแนวคิดการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ชุมชนจัดการตนเอง

- แบบอย่างที่ดีของของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ สิ่งนี้เป็นเสมือนแรงผลักดันให้การดำเนินงานของตำบลหนองแวงโสภนพระ มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะชาวบ้านมีความมุ่งหวังต้องการให้เกิดการจัดสวัสดิการเหมือนชุมชนตัวอย่างที่ไปศึกษาดูงานที่ผ่าน

เนื่องจากการดำเนินงานของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองแวงโสภนพระ นั้น สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จ ล้วนเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเข้ามาทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างพลังขับเคลื่อนกองทุนสัจจะฯ เนื่องจากหากชาวบ้านไว้ใจ มีความเชื่อถือในหลักการของกองทุนสัจจะฯ ยอมนำไปสู่การยอมรับและเข้ามาเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่จะสร้างสรรค์ของการดำเนินงานกองทุนสัจจะฯ เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ อีกต่อไป

2.3 สวัสดิการชุมชน โดยชุมชน กับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

จากแนวทางการดำเนินงานของการจัดสวัสดิการ โดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภนพระ หากใช้การวิเคราะห์ในเรื่องการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่า ชุมชน ตำบลหนองแวงโสภนพระ มิได้มองเรื่องสวัสดิการเพียงแค่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เท่านั้น หากแต่ชุมชน ตำบลหนองแวงโสภน

พระ ได้มองเรื่องสวัสดิการให้เชื่อมโยงสนับสนุนกับกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาวัฒนธรรม กลุ่มแม่ครูลูก กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ส่วนแล้วแต่มีรูปแบบใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับคนในชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระ ในแง่ของการจัดสวัสดิการซึ่งเป็นหลักของการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น

ซึ่งความเข้มแข็งจากการจัดสวัสดิการชุมชน ที่พบจากการศึกษาในตำบลหนองแวง โสภพระนั้น เกิดจากการทำงานร่วมกันระดับตำบล ประชาชน สมาชิก เข้าใจเรื่องการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี และการส่งเสริมการออม นำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนที่ดี ส่งผลให้เกิดการการฟื้นฟูชุมชน ใน 4 ประการ ได้แก่

(1) การฟื้นฟูชุมชน ชาวบ้านเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพัน พึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูล การอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ความรู้สึภักดีภูมิใจ และการมีความสุขทั้งกายและใจร่วมกัน

(2) คน ครอบครัว ประโยชน์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมในกองทุนจะสวัสดิการชุมชน ทำให้คนในครอบครัวได้พูดคุยสัมพันธ์ วางแผนการเก็บออม รู้จักประหยัดเป็นนิสัย ทำให้ชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับฟังความคิดเห็นร่วมกันมากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้เกิดการทบทวนและประเมินผลร่วมกัน จึงทำให้กองทุนจะสวัสดิการชุมชนเกิดความยั่งยืน การลดค่าใช้จ่ายลงเพียงวันละบาทเพื่อที่จะออมร่วมกัน สามารถนำเงินที่ออมมาฝากเพื่อตนเอง เพื่อเพื่อน และเพื่อสังคม หากต่างคนต่างทำย่อมไม่เกิดผล แต่ถ้าหันกลับมาช่วยเหลือ ร่วมทำจะได้แนวคิดร่วมกัน หัวใจสำคัญของกองทุนจะสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระคือ “สามัคคี คือพลัง” เป็นจุดเริ่มต้น ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น “ผู้ให้ก็ภูมิใจ ผู้รับก็ซาบซึ้งใจ” แม้เงินช่วยเหลือจะไม่มากแต่เปี่ยมไปด้วยน้ำใจ

(3) วัฒนธรรม/ภูมิปัญญา การจัดสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงโสภพระ ทำให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เช่น การเชื่อมโยงงานกับงาน “บุญกุ่มข้าวใหญ่” ที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวงให้ความสำคัญ เนื่องจากบุญกุ่มข้าวใหญ่เป็น 1 ใน บุญฮีต 12 คอง 14 ของอีสาน เชื่อมโยงกับการ “สู่ขวัญข้าวเอาบุญคุณหลาน” ซึ่งเป็นประเพณีที่เกิดมาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาความขาดแคลนจากวิกฤติฝนแล้ง โดยมีการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน

(4) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันดูแลให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การดูแลสายน้ำ ป่าไม้ของชุมชน รวมไปถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอยต่างๆ ตามหมู่บ้านของตน เป็นต้น

ซึ่งฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534) ให้ความเห็นต่อกรอบคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน ว่าเกิดจากการคุกคามของระบบทุนนิยมต่อชุมชนหมู่บ้าน ทำให้เกิดแนวโน้มการสลายตัวของชุมชน สอดคล้องกับบำรุง บุญปัญญา (2530 อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2534) สนับสนุนแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน โดยเสนอให้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาใหม่ ให้ชาวบ้านกลับไปพึ่งตนเอง เลียนแบบที่เคยทำมาในอดีต เป็นตัวของตัวเอง มองเห็นเอกลักษณ์แห่งตัวเอง หรือที่ชนะของประเวศ วะสี เห็นว่า “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบท คนในชุมชนต้องรู้จักการมีจิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสัน โद्य มีแบบแผนการผลิตเป็นแบบแผนเพื่อกินเอง เป็นเกษตรกรรมผสมผสานสมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาทายนอก” สอดคล้องกับรัตนาพร เศรษฐกุล (2546 อ้างถึงใน ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ, 2551) ศึกษาครัวเรือนตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตในหมู่บ้านนั้น ไม่ได้ถูกกำหนดจากอำนาจภายนอกอย่างเดียว วัฒนธรรมชุมชนก็มีส่วนอย่างมากในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นที่มาของความยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ปรับปรุงการดำเนินงานภายในให้สอดคล้องกับนโยบายจากภายนอก การที่หลายหน่วยงานลงไปทำงานในพื้นที่ ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีกรอบแนวคิด แนวนโยบาย แผนงานของตนเอง พร้อมทั้งผลักดันงานของตนเองให้เติบโต สร้างความยั่งยืนให้แก่กลุ่มหรือกลไกที่ตนเองสร้างขึ้นในชุมชน โดยขาดการบูรณาการระหว่างกัน และขาดการบูรณาการกับระบบสวัสดิการเดิมที่ชุมชนดำเนินการเองอยู่แล้ว เช่น ระบบฌาปนกิจหมู่บ้าน ทำให้เกิดกลุ่มต่างๆ ขึ้นมากมาย เกิดภาระในการบริหารงานในหมู่บ้าน การใช้เวลา และทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการมากขึ้น และการเข้าร่วมกิจกรรมที่มากมายของคนในชุมชน ทั้งนี้ในส่วนของงานหรือกลุ่มที่ให้สวัสดิการคล้ายๆ กัน เช่น กลุ่มฌาปนกิจต่างๆ จำนวนมากในชุมชน ก็ควรจะร่วมมือกันเป็นเครือข่ายสวัสดิการจังหวัดขอนแก่น เพื่อขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมในวงกว้าง ทั้งนี้ควรมีการสร้างหลักประกันเงินอุดหนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลให้มั่นคง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็ตาม

(2) **ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการ** การพัฒนาโครงสร้างกรรมการจากฐานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่มาจากทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร และภาคีต่างๆ ในชุมชน ซึ่งถือว่าครอบคลุมทั้งด้านความเป็นตัวแทน และอำนาจในการบริหารจัดการ ให้สามารถเชื่อมและดูแลงานพัฒนาของทั้งพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ควรสร้างการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจเข้ามามีบทบาทเป็นกรรมการบริหารให้มากขึ้น

การพัฒนาความขีดความสามารถของกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งปัจจุบันงานธุรการเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลยังให้ความช่วยเหลืออยู่ จำเป็นที่จะต้องผ่องถ่ายให้กรรมการผู้รับผิดชอบได้ดำเนินการเมื่องานกลุ่มมากขึ้นในอนาคต นอกจากนั้นยังมีระบบข้อมูลการเงิน การบัญชี ระบบติดตามประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกรรมการที่จะต้องได้รับการพัฒนา ตลอดจนให้การดำเนินงานมีการเชื่อมโยงงานต่างๆ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เช่นการประชุม การวางแผนงาน ควรมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาทำความเข้าใจในหมู่กรรมการ และสมาชิก และปรับกิจกรรมให้เชื่อมโยง สอดคล้องกับปรัชญาดังกล่าว นอกจากนี้ มีการบูรณาการรายได้จากกลุ่มต่างๆ ที่มีในชุมชน และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้น เช่น แหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้านต่างๆ และนำมาเชื่อมโยงกับกองทุนสวัสดิการชุมชน อย่างไรก็ตามหากมีการวางแผนใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก็ต้องพิจารณาถึงความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมในพื้นที่ด้วย

(3) **ปรับปรุงระบบการจัดสวัสดิการ** ดังนั้นควรมีการปรับปรุงประเภทของสวัสดิการ และมีนโยบายที่จะให้สมาชิกเกิดการกระตุ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่าย กล่าวคือ นอกจากรู้จักการออมแล้ว ยังต้องลดจ่ายเพื่อควบคู่กันไป โดยให้เหมาะสมกับความเป็นจริงและสอดคล้องขีดความสามารถของกลุ่ม ควรมีการทบทวนและ/หรือปรับปรุงประเภทการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ และจำนวนเงินสวัสดิการแต่ละประเภทให้มีความเหมาะสมกับเงินรายได้ของกองทุนฯ เป็นที่น่าสังเกตว่า หากกองทุนเน้นการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และแม่ที่กำลังจะคลอดเป็นหลัก ก็จะได้สมาชิกที่อยู่ในข่ายจะได้รับความช่วยเหลือเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจต้องพิจารณาเพิ่มการจัดสวัสดิการด้านอื่นๆ ให้แก่คนแต่ละวัยมากขึ้น เพื่อดึงดูดให้คนทั้งครอบครัวหันมาให้ความสนใจเป็นสมาชิก และร่วมกันออมเงินเพื่อการจัดสวัสดิการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ หรืออาจบูรณาการกองทุนประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน ไม่ต้องเก็บเงินออมเพิ่ม แต่ปรับปรุงการจัดสวัสดิการโดยองค์รวมใหม่

นอกจากนี้ สวัสดิการที่ให้อาจเน้นเรื่องความช่วยเหลือ ดูแลซึ่งกันและกัน พยายามคิดหาสวัสดิการที่ไม่ต้องใช้เงิน สมาชิกต้องมาร่วมกันคิดว่าจะอยู่กันอย่างไร จะใช้ชีวิตกันอย่างไร และจะช่วยกันได้อย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่าสวัสดิการชุมชนต้องไม่เน้นการจ่ายสวัสดิการ

สูง เพราะไม่สามารถทำได้ และต้องพยายามทำให้รัฐสนใจแรงจูงกับรัฐบาลเพื่อขอรับการเงินอุดหนุนบางส่วน โดยการร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ หรือสร้างรายได้เพิ่มเติมจากการพัฒนาอาชีพ เพราะกองทุนนี้ ยังไม่มีผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพหรือรายได้ของสมาชิก ซึ่งกองทุนสามารถนำเงินฝากในธนาคารมาทำการผลิตหรือลงทุน ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน หรือในบางกรณีอาจเอาเงินนั้นมาลงทุนช่วยเหลือคนยากจนโดยไม่หวังผลกำไรที่เป็นเม็ดเงินก็ได้ แต่ให้คนจนตอบแทนคืนด้วยวิธีอื่นๆ

(4) เปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการออมให้กับสมาชิก การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้นำชุมชน และกรรมการที่มาจากภาคส่วนต่างๆ เห็นความสำคัญให้สมาชิกฝึกนิสัยการออมโดยการกระตุ้นทุกครั้งในที่ประชุม และในโอกาสต่างๆ ที่พบปะสมาชิก แต่สมาชิกส่วนใหญ่ มิได้มีการออมวันละหนึ่งบาทเพื่อนำมาฝาก แต่จะใช้รายได้ของตนเองหรือรอเงินจากลูกหลานส่งมาให้ (ในผู้สูงอายุ) แทน ซึ่งไม่ใช่แนวคิด หลักการของกองทุนฯ ที่จะส่งเสริมการออมเพื่อเป็นหลักประกันให้กับตนเองในอนาคต เงินสำรอง (เงินออมวันละบาท) ไม่ได้มาจากการลดรายจ่าย พฤติกรรมการใช้จ่ายยังไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเปรียบเทียบกับ ก่อนเกิดกองทุน

(5) ปรับปรุง พ.ร.บ. หรือกฎหมายของประเทศ ให้สอดคล้องกันระหว่างชุมชนสวัสดิการกับรัฐสวัสดิการ จากการศึกษาพบว่า มีข้อกฎหมายบางตัวเป็นอุปสรรคไม่สามารถให้ชุมชนสามารถจัดการกองทุนได้ เช่น กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ขณะเดียวกันรัฐควรมีกฎหมายรองรับกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วย

(6) บูรณาการทุนทางสังคม ชุมชนและท้องถิ่นควรมีอำนาจในการบูรณาการทุน ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้ออกแบบการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างมีพลัง ทั้งกลุ่มคน ทั้งพลังทุน และพลังภาคีระเบียบกองทุนที่มีอยู่สามารถจัดปรับได้

นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะการเรียนรู้เรื่องของโลกรอบตัวสมาชิก ตลอดจนปรัชญาของการดำรงชีวิต รวมทั้งปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข ยังไม่มาก ทำให้สมาชิกจึงยังไม่เห็นความสำคัญของการออมเพื่อช่วยเหลือเพื่อนหรือจรรโลง สร้างสรรค์สังคมที่ดีงามเท่าที่ควร แต่สมาชิกส่วนใหญ่เข้ามาเพราะต้องการได้รับสวัสดิการจากกลุ่มมากกว่า ดังนั้น คณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนฯ ควรเร่งทำความเข้าใจเรื่องอุดมการณ์ของกองทุนแก่สมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของกองทุนในหลายด้าน ได้แก่ การสร้างนิสัยการออมของสมาชิก การลดรายจ่ายครัวเรือน การเข้าเป็นสมาชิกของคนทุกวัย ปรับเปลี่ยนความคาดหวังของสมาชิกที่จะได้รับสวัสดิการมากๆ แต่จ่ายน้อย เป็นต้น มีการปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับการออม และการส่งเสริมเงินออมเพื่อมุ่งส่งเสริมวินัยการออมของสมาชิก เช่น การส่งเงินออมของสมาชิก เป็นรายเดือน ไม่ควรส่งเป็นรายปี เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงการพัฒนา

จากผลการศึกษาการดำเนินงานของกองทุนฯ สมควรต้องพิจารณาปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

(1) **พัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจกับสมาชิกกองทุน** ควรทำความเข้าใจกับสมาชิกว่า การส่งเงินออมวันละบาท เน้นที่การให้มากกว่าการรอรับสวัสดิการจากกองทุน และผู้บริหารกองทุนต้องใช้เงื่อนไขของกองทุน และ/หรือ การออมนี้ เป็นเครื่องมือ หรือจุดเปลี่ยน ทำให้คนหันหน้ามาหากัน และร่วมกันคิดถึงการพึ่งตนเองให้มากขึ้น (ปัจจุบัน สมาชิกจำนวนจะคิดเชิงธุรกิจมากกว่าว่า ส่งเงินเท่าใด จะมีโอกาสได้รับสวัสดิการกลับคืนเท่าใด กำไร หรือขาดทุน นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังใช้วิธีการส่งเงินเป็นรายหกเดือน และ/หรือรายปี โดยมีส่วนลดให้อีกระเบียบนี้ ทำให้คนไม่ใช้เงินออมมาฝาก แต่เอารายได้ของตน หรือของบุตรหลานมาส่ง และไม่ได้มีโอกาสพบกันบ่อยนัก เพราะนานๆ จึงส่งเงินครั้งหนึ่ง)

นอกจากนี้ต้องเน้นให้สมาชิกกองทุนฯ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตต้องลดรายจ่ายในชีวิตประจำวัน หรือจากแบบแผนการผลิต เพื่อให้ประหยัดขึ้น เกิดการออม และหากเป็นไปได้ ไม่ควรเป็นเฉพาะออมวันละหนึ่งบาทเท่านั้นเพื่อส่งให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเท่านั้น แต่ควรมีการออมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อสร้างอนาคตของตนเองในรูปแบบอื่นๆ ด้วย

(2) **พัฒนาการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชน** ในการดำเนินงานกองทุนฯ จะพบปัญหาอุปสรรคเป็นระยะ ดังนั้นต้องมีการสรุปบทเรียน พยายามเรียนรู้จากปัญหา และช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่เงินออมจะถูกใช้หมดไปหากยังไม่มีการปรับปรุงเงื่อนไขการจ่ายสวัสดิการเบี้ยบำนาญชราภาพ และการเพิ่มเงินออมเข้ากลุ่ม

การกำหนดสวัสดิการประเภทต่างๆ ในวงเงินที่สูงพอสมควร เพื่อดึงดูดความสนใจของสมาชิก อาจเป็นยุทธวิธีที่ไม่เหมาะสม เพราะทำให้สมาชิกเกิดความคาดหวัง จะรอรับประโยชน์จากกลุ่มมากกว่าจะช่วยกันทำกลุ่มเพื่อสมาชิก และมีผลกระทบต่อประเภท วิทยของสมาชิก และส่งผลกระทบต่อสถานะความมั่นคงทางการเงินของกองทุนด้วย บทเรียนจากกลุ่มอื่นๆ ที่มั่นคง จะเริ่มต้นจากการรวบรวมสมาชิกที่เข้าใจในอุดมการณ์ช่วยเหลือเพื่อนบ้านกันเอง ไม่หวังผลว่าจะได้รับสวัสดิการจากกลุ่มมากนัก วงเงินจ่ายสวัสดิการก็ไม่สูงจนเกินกำลังของกองทุน

(3) **การบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชนกับการพัฒนาชุมชน** ควรพยายามใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ควรพยายามบูรณาการกองทุนต่างๆ เข้าด้วยกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ควรเชื่อมโยงงานสวัสดิการชุมชนให้กับมิติการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ อาชีพ สังคม การดูแลผู้ที่เดือดร้อน การจัดการหนี้ การจัดการที่ดิน การสร้างการเรียนรู้ การรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ของตำบลนี้ ยังมีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อยู่จำนวนหนึ่ง และที่มียามาก คือ แหล่งน้ำ หากมีการเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เข้าหากันแบบบูรณาการ ก็จะทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเข้มแข็งยิ่งขึ้น และช่วยเหลือสมาชิกได้มากขึ้น ทั้งนี้การดำเนินงานกองทุนฯ ต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ สมาชิกเรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ได้ดีขึ้น และพร้อมที่จะแบ่งปัน ช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ

3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาและขยายพื้นที่ให้มีความหลากหลายใน 3 ประเด็น คือ

- (1) แนวทาง วิธีการบูรณาการกลุ่ม บูรณาการทุนชุมชนเพื่อสร้างพลังการพัฒนา
- (2) แนวทางการสร้างความเข้าใจและอุดมการณ์เรื่อง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงการจัดสวัสดิการในมิติอื่นๆ ได้แก่ สวัสดิการด้านสุขภาพ สวัสดิการด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการการเรียนรู้ สวัสดิการด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร เป็นต้น
- (3) แนวทางขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชน ให้เป็นนโยบายสาธารณะ ทั้งในระดับพื้นที่ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับนโยบายของรัฐบาล เพื่อผลักดันให้รัฐส่วนกลางสนับสนุนต่อไป